

◆ ST. OLAV ◆

Nr.
19—20

Oslo, 4. juni 1942

54. årg.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen hver dag kl. 10—3. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Vår hellige tro. — Kristi legemsfest. — Guds mor. — Katedralen i Chartres. — Katolisisme og romantikk. — Den gregorianske sangs opprinnelse. — Galileo Galilei. — Våren 1942. — Dette nummer av «St. Olav». — Herhjemme.

Vår hellige tro.

Hva er vår tro?

*En herlig katedral
som peker opp mot Gud
i én spiral.*

*I broderkrets
vi kneler på dens grunn
og i dens rike veld
vår sjel blir sund.*

— — —

*Den hånd som knyttet seg i vrede før,
vil løse seg til bønn ved Troens dør.
På trekk som mørknet under frykt og tvil
vil spire langsomt fram et forårssmil.*

*For Ordet ovenfra har større makt
enn noe ord som jordens menn har sagt.
Det spjærer verdens mørke med sitt lyn.
Guds rike lyser for vårt innre syn.*

*Igjennom Troen toner der et kor
som strømmer inn i sjelen uten oid,
men med en ubetvingelig appell:
Jeg gir deg Sannheten. Gi du deg selv.*

*Deg selv? Hva mener dette dunkle bud?
At du skal ha din veg i lys av Gud,
at ingen ting er unndratt, ord og liv,
forhold og arbeid, vesen, tidsfordriv.*

*En hel og trofast disiplin i alt
er kravet, før vår sjel kan bli det salt
som renser verden, slik det er vår plikt.
Så la oss tjene Troen uten svikt.*

Inger Louise Abrahamsen.

KRISTI LEGEMSFEST

KRISTI LEGEMSFEST, søndagen over søndager, Livets Brøds dag!

Det er som engler stiger ned på jorden.

Kirkens spir tegner seg så rent og klart mot himlen som aldri før. Trær og blomster lyser og sitrer i de skjæreste farger. Forårsluften legger som en gjennomsiktig, duftende kappe om den gylne monstrans.

Hvitkledd barn strør blomster, silkefaner taler sitt ranke språk om de høyeste kristne idealer.

Blomster, silke og gull ødsles på så meget uverdig i verden — — aldri var det bedre anvendt enn på denne dag, til det Høghellige Sakraments ære!

Våre hjerter jubler i takt, av glede, lov og pris, gjennombevet av et kjærlighetens forår, kjærlighet til Gud og Kirke, heim, land og folk.

KRISTI LEGEMSFEST, sjelenes forårsdag!

Gå stille det er Helg over jorden.

Ila.

Guds mor.

Av pater Canutus Hanssen. O. F. M.

«Maria av Nasaret, Jesu Kristi mor, vi kan ikke få oss til å knele foran ditt alter. Vi vet at du ikke var som en av våre, men likevel tvinger den hellige juletid oss til å gå til deg, og fra det fjerne rope til deg: vær hilset, Maria!»

Disse ord er skrevet av en som ikke er katolikk, en som sto langt borte fra den katolske kirke og Maria-vyrnaden. Men vi katolikker tør derimot si: vi vet at hun var en av våre. Vi alle vet hvordan hennes liv forløp i det stille Nasaret, hvor hun uttalte sitt «fiat»; i Betlehem hvor hun brakte verdens frelser til verden; og til slutt på Golgata hvor hun sto sin sønn bi i hans siste store stund. Og når vi da betrakter hvilke sorger hun har hatt, hvilke smerter hun har gjennomgått, da ser vi med hvilken rett vi sier: du er sannelig en av våre.

Men Maria var likevel også mere enn vi. Hun har en verdighet som stiller henne høyere enn alle andre mennesker, hennes verdighet som Guds mor. Det vakreste navn som kan falle i en kvinnes lodd, er vel morsnavnet. Enhver mor vet best hva hun føler når hennes barn for første gang åpner munnen og kaller henne ved dette navn. Og Maria ble kalt mor av sin Jesus, verdens frelser og forløser. Og no ser vi også hvilken betydning dette navn har for oss. Når Maria er mor til verdens frelser og forløser, står hun også i det mest intime forhold til ham. Ved

sin forbønn må hun da også kunde oppnå det hun ber om. Og det er derfor vi katolikker så ofte tar vår tilflukt til henne; derved gjør vi henne ikke til annet enn Gud Fader gjorde, da han lot engelen som brakte henne det glade budskap hilse henne som «full av nåde», eller som Guds Sønn, som utvalgte henne til å bli sin mor, eller som Gud Helligånd, som utviklet i henne det som Faderen fra evighet hadde forordnet.

Nest etter hennes guddommelige sønn, vil vi da ty til henne i våre trengsler. Vi opplever no en tid som vi kan kalle: «deres time og mørkets makt» (Lk. 22, 53), men den varer ikke lenger enn til oppstandelsens morgen, da han som seiret ved kunnskapens tre blir beseiret ved korssets tre. Og hun som i disse tider blir kalt «fredens dronning» skal ved sin forbønn for oss oppnå at korssets seier kommer.

Jeg husker en gang en liten gutt som hver søndag gikk med sin mor i kirken. Mens moren gikk til kommunion ble han sittende alene i benken, men da hun kom tilbake krøp han like hen til henne. På spørsmålet hvorfor han gjorde det, svarte han: Jo nærmere jeg no er mor, desto nærmere er jeg Jesus.

Meget leser vi, meget hører vi, men svært meget glemmer vi igjen. Men la oss bestandig huske dette ord fra en uskyldig barnemunn: Jo nærmere mor, desto nærmere Jesus.

Pater Canutus Hanssen.

Katedralen i Chartres

Av Charles Joys.

Det er karakteristisk for de fleste franske middelalderbyer at de fullstendig preges av en dominerende kirkebygning, som ikke bare i størrelse og prakt langt overgår den omkringliggende bebyggelse, men som også ofte er bygd på en høyde slik at den trer enno mere fram overfor omgivelsene. Dette er ingen tilfeldighet. Et stort antall av de franske byer kan føre sin opprinnelse tilbake til romersk tid. Da byene i de romerske provinser var sivilisasjonens utposter, hvor forsvarsmessige og kommersielle hensyn var framherskende, kom de også i det barbariske Gallia til å bli anlagt langs vegruter på de steder i landet som egnet seg som forsvarsverker for vegene. Dette er således tilfelle med Paris — det romerske Lutetia — som ble anlagt på en øy i Seinen ved et eldgammelt overfartssted fra den ene bredd til den andre, og det samme kan sies om Chartres, hvor bebyggelsen i gammel tid var begrenset til det lille høgdedrag, som behersker elven Eure, og som tillike raker opp over den fruktbare sletten omkring. Under katedralen i Chartres har man således også funnet rester av den gamle romersk-galliske bymuren.

På grunn av de arkeologiske undersøkelser som er foretatt i katedralen, har man her en glimrende anledning til å følge kirkens utvikling fra dens enkle grunnleggelse innenfor bymurene, til den sprengte de gamle forsvarsverker og no strekker seg langt utover dem, og med sine mektige tårn er et landemerke i mange mils omkrets. Gjennom en nærmere undersøkelse av katedralen og dens manifolde detaljer får man også et inntrykk av hvordan den katolske kirke vokste fram innenfor romerriket, hvordan den tolererte en del av de gamle hedenske forestillinger — riktignok i kristen utforming — og førte dem med seg videre framover, og hvordan den gjorde krav på å beherske hele menneskelivet. Så for så vidt fører katedralen i Chartres oss fram gjennom hele middelalderen og kan kanskje sies å stå som symbol for den franske middelalder-katolisme i dens vakreste utforming.

Allerede meget tidlig må det ha vært en kirke der hvor katedralen no reiser seg. Det er ikke umulig at det på samme sted opprinnelig har stått et hedensk tempel. I kirkens krypt fantes like til den store franske revolusjon en gammel statue av Maria med barnet, kalt Virgini pariturae — jomfruen som skal føde. Tradisjonen fortalte om denne enkle og grovt utførte statue at den var blitt forarbeidet allerede før Kristi fødsel og anbrakt ved siden av de hedenske avgudsbilleder, og at jomfruen som skulde føde således hadde vært gjenstand for dyrkelse selv før Kristi fødsel. Det er jo klart at den som nedskrev denne beretning i det 14. århundre her så en profetisk varsel om jomfrufødselen og Kristi komme selv i hedningeland, men frasett dette beretter tradisjonen i og for seg intet urimelig, selv om den statue den henlegges til og som ble ødelagt under den franske revolusjon ikke var den opprinnelige, men en kopi av en enno eldre. Fra romersk tid kjenner vi en mengde små sta-

tuetter i leire — undertiden også i tre — som forestiller en gudinne med et barn på fanget og som madonnaen i Chartres i sin enkelhet og med sitt sterkt frontale preg lett fører tanken tilbake til, slik som René Merlet antyder i sin lille monografi over katedralen i Chartres. Det er således ikke umulig at det i selve Chartres i romersk tid har vært en kultus til en gudinne — antagelig en fruktbarhetsgudinne — og at denne kultus så er blitt tilpasset de nye kristne forhold. Det er intet merkelig ved en slik tankegang. De første kristne forkynnere var gjennom det gamle testamentes fortellinger fortrolig med at Kristi komme var blitt varslet og antydnet av profetene, og i sine predikener benyttet de seg også i rent hedenske omgivelser av alt som kunde knyttes til og forklare den nye lære. Vi kan gå ut fra at de så det som en himmelens tilskikkelse, som et tegn på at også hedningene var forberedt på å kunne motta det nye budskap.

All den stund det i kirkens krypt i eldre tid fantes en brønn, hvis vann ble ansett for å være helsebringende helt fra oldtiden av og som derfor sannsynligvis har stått i forbindelse med hedensk kultus, er det ikke umulig at det i romersk tid har stått et tempel på stedet. Templene var ofte bygd på nokså store høgder, og dette kan altså passe i Chartres. De kristne anla gjerne sine kirker på steder som allerede var helliget av generasjoners ærefrykt, og dette forklarer ofte kirkebygningens dominerende plass i omgivelsene. Det var dette sted som her i Chartres dannet grunnlaget for den første biskopskirke fra midten av det 4. århundre, rett innenfor de romersk-galliske murene.

Av denne første kirkebygning har man enno ikke funnet noen spor, og innen den nuværende katedral ble oppført sto det på stedet stadig større og praktfullere byggverk, som vitnet om kirkens økte makt over sinnene, og samtidig også om byen Chartres' stadig mere dominerende stilling i distriktet. På 1000-tallet ble det bygd en katedral omtrent med de nuværende dimensjoner, og til denne kirke ble det i det 12. århundre føyd til et tårnparti med den vakre inngangsportale, som enno står og utgjør ett av de sjeldneste monumenter over tidlig gotisk skulptur. Da så kirken brente i 1194, ble det bygd en ny gotisk kirke på de gamle grunnmurer og i denne den nuværende kirke har middelalderen overgitt oss noen av sine herligste skatter.

Det finnes ikke mange kirker som slik stemmer til ærefrykt og andakt. Den besøkende kan ikke stå likegyldig overfor dette veldige og harmoniske kirkerom, hvor hver detalj er stemt inn i helheten. Det første man blir slått av er rommets spennvidde, det hele virker luftig og rommelig uten at derfor begrensningen går tapt. Det som gjør at interiøret virker så betagende, er kanskje det stadig varierende og fargerike, men likevel dempete lys som strømmer inn gjennom de mange glassmalerier. Likesom de utallige skulpturer på utsiden av kirken har den dobbelte rolle å være til pryd og dekke veggflaten og å fortelle de troende om kirkens store menn og kvinner og deres bedrifter, således har også glassmaleriene på den ene side til oppgave å stemme til andakt ved den harmoniske og varierende fargeprakt som de fyller kirken med, og på den annen side å være en leder for de ikke lesekyndige og med sin uendelige billedrikdom på en lettfattelig måte rulle verdenshistoriens

begivenheter opp for dem, slik de artet seg for den tids mennesker og navnlig de deler av den som kirken anså for de viktigste for menneskene å kjenne til. Det er for så vidt det samme enten vi ser på motivene i glassmaleriene i Chartres eller mosaikkene i domkirken i Monreale på Sicilia, eller for den saks skyld de rester vi har bevart av maleri i våre egne middelalderkirker, over alt møter vi det samme: menneskehetens historie fra skapelsen til Kristi død og oppstandelse, og videre som et nytt avsnitt livet til de menn og kvinner som har oppnådd hellighetsry og som skal stå som eksempel til etterfølgelse.

I glassmaleriene i Chartres finner vi en uendelighet av detaljer som forteller om forholdene i samtiden til daglig og til fest. Alt er iført samtidens klededrakt og har middelalderens herlige forakt for den rene historiske sannhet, idet alt er avpasset etter tidens mennesker, uten tanke for om det er riktig eller ikke. Alt kommer med. Under en praktfull framstilling av jomfru Marias død, hvor de omkringstående i rastløs og urolig sorg bøyer seg over den liggende skikkelse, har vi billedet av en skomaker som ubekymret sitter ved sitt daglige arbeid. Det er tydelig at det er skomakerlauget som er giver av vinduet hvor jomfru Marias liv er framstillet, og det har her satt seg et monument av de sjeldne. I et annet vindu ser vi hvordan pelshandleren viser fram sine varer, og slik kunde vi fortsette i det uendelige. Hvert enkelt vindu er oppdelt i mange felter, er fylt med detaljer fra dagliglivet, på en eller annen måte satt i forbindelse med de beretninger de er knyttet til. Det er liksom kirken vil vise at intet er den fremmed, alt som hører menneskelivet til er av interesse for den all den stund den har til oppgave å føre menneskene fram til en annen og bedre verden; og det er som om vi her i glassmaleriene i Chartres ser og forstår kirkens streben etter å beherske hele menneskelivet, og endelig begriper de middelalderske pavers kamp for kirkens frihet og uavhengighet.

Og slik har katedralen i Chartres kunnet fortelle og vært til vegleder for generasjon etter generasjon. Alltid har den noe å berette og fremdeles strømmer store folkemasser til Chartres enten det så er i egenskap av troende pilgrimer eller skeptiske turister. Men hvordan det enn er kan ingen unngå å bli grepet av kirkens skjønnhet. Den viser oss hva menneskers tro har kunnet formå, og vi blir nødt til å erkjenne at et slikt byggverk ikke bare kan være et resultat av økonomiske faktorer.

Charles Joys.

Dette nummer av „St. Olav“

er som en vil se, et spesialnummer, idet alle bidragene er skrevet av unge katolikker. Det er gledelig å se den tilslutning som idéen med et slikt spesialnummer — som skyldes en av de unge selv — har vunnet. En må no bare ønske at bidragsyterne har fått lyst til å prøve sine stilistiske evner ytterligere og derfor snart kommer igjen og at deres eksempel må smitte, så «St. Olav» får en skare nye medarbeidere til gagn og glede for oss alle. Vi er takknemmelig for den gode begynnelse som er gjort med dette nummer og håper på mange gode fortsettelser.

«St. Olav»s red.

Katolisisme og romantikk.

Av Asbjørn Jørgensen.

*O menneskehet! Hvi senker du øyet mot jord,
mot solen, mot himmelen, mot Gud går din ferd.
Retter du øyet mot målet,
da finner du vegen,
tror du at jorden er målet,
da mister du jorden.*

Obstfelder.

Nietzsche sier et eller annet sted: «Det 18. århundre søkte å glemme hva man visste om menneskets natur, i den hensikt å tilpasse det sin utopi. Overfladisk, vekt, humant, *svermende* for mennesket, drev det propaganda med kunsten for reformer av sosial og politisk natur.»

En av de sterkeste faktorer i dette, etter hans mening forfall, var romantikken. Den søkte verdier utenfor mennesket, utover jordringen. Slikt hevnet seg, mente Nietzsche, og han advarer derfor menneskene. «Der Erde treu!» som han sier i «Also sprach Zarathustra».

Det hadde for så vidt ikke manglet på advarsler fra det 18. århundres menn heller i så henseende, men på en litt annen måte. «Gedenke zu leben,» roper den gamle fra Weimar. Men i sin livsbejende panteisme, i sin navnløse kosmiske følelse, feiret Goethe Guds åsyn.

Schiller som også var oppdratt i en kristen dualistisk moral kom senere i konflikt med sin barnetro. På den ene siden lengter han etter full livsnytelse, etter et liv i harmoni med en vegetativ, besjelet natur. Vi finner denne lengselen uttrykt i hans poetiske, ukritiske forherligelse av den greske religion, hvor etter hans mening alt er skjønt, hvor alt skal nytes, hvor det ikke finnes noen kløft mellom mennesket og olympen. Denne skjønnheten har kristendommen med sitt krav om askese ødelagt.

På den annen side kan han ikke fri seg fra den kristne dualisme, godt og ondt, plikt og frihet. Hans problem er å forene antikken og kristendommen, det menneskelige med det evig guddommelige ved å la kunsten bygge bru og gi mennesket erkjennelse av sannheten. Den er jo et trinn på vegen opp til sannheten, og hever mennesket fra det dyriske stadium.

Men det som er eiendommelig, mystisk, øver alltid en sterkere tiltrekking enn det som er klart. Romantikken er vel den mest dyptgripende av alle åndelige strømninger i Mellomeuropa, og dens representanter noen av de eiendommeligste personligheter i 19. årh.'s kultur. Romantikken frigjorde. — Hva romantikk er? Skal vi kalle den et av sjelens grunnstoffer? Ibsen er i «Vildanden» kommet til den erkjennelse at romantikken i sinnet er uutryddelig. Han mener at de aller fleste mennesker har i sin forestillingsverden innrettet seg et eller annet romantisk mørkeloft hvor de søker hen for å leke og drømme, eller for å gjemme seg vekk og glemme sine nederlag i det virkelige liv.

Romantikkerne realiserte denne følelse som en bevisst reaksjon mot opplysningstidens rasjonalisme. Alt det som Voltaire lyste i bann, var for romantikkerne saliggjørende. Genidyrkelse, lidenskap, følelse og intuisjon stiller de

opp mot metode, regel og forstand. «En uhyre dynamisk lengsel fyller romantikeren,» sier en litteraturforsker. Den slags mennesker føler seg ikke heime i det endelige, det begrensede. Bare hinsides stjernene aner de sin sjels opphav, og føler kulturens paradisi i en fjern fortid. «Uendelighetslengselen er urdriften i all romantikk,» sier nevnte litteraturforsker. Om denne uendeligheten er å søke i menneskets indre, i det kosmiske rom, i Gud eller i historien, i orienten, i fjerne og fremmede kulturer, eller sitt eget folks fortid er av mindre betydning.

Men romantikken bærer paradoksalt nok en motstrømning i seg, idet den nemlig søker tilknytning til de prøvete og overleverte livs- og samfunnsformer og deres forbindelse med kirke og kultur, folk og fedreland. Man har sagt at romantikken vil teoretisk det grenseløse, fjerne og fremmede, men ender praktisk i det begrensede, nære og tilvante. Det er som om mennesker med en slik asosial lengsel vil ha noe trygt å falle tilbake på.

Som no mange av romantikkerens forhold til katolisismen. Jeg tenker på et menneske som Wackenroder. Sammen med sin venn Tieck foretar han en gang en reise til Sydtyskland, blant annet til Bamberg, hvor det katolske liv fullstendig tar pusten fra ham. Kløften mellom det kalde protestantiske Nordtyskland og det varme, fargeglade, katolske Sydtyskland blir dem begge bevisst, og deres streben blir å bygge bru mellom de to kulturer.

Hvorfor skulde Wackenroder som viste slik dyp forståelse for kunstens sjel plutselig bli begeistret i sin bedømmelse av den katolske kirke. Det er vel ikke for meget sagt at liksom han forsto og beundret den katolske kunst så forsto og beundret han også den kirke som hadde inspirert den.

Wackenroder og Eichendorf danner de to poler i romantikken. Men mellom dem springer gnister av de merkeligste farger og mest fantastiske formasjoner: Novalis, Schlegel, Hoffmann, Achim von Arnim og hva de no heter alle disse himmelstormerne. De er alle av vidt forskjellig karakter og kommer fra de forskjelligste kanter av landet. Men man kan dog skille ut visse felles trekk, blant annet deres begeistring for den katolske kirke. Flere av romantikkerne var katolikker, noen konverterte, og resten nærte en levende interesse for den. Faktum er at både i sin diktning og sin forkynnelse av de romantiske idealer, viser de hen på kirken. Kirkens perpetuitet, dens vesen som ikke er av denne verden, dens mystiske samhörighet med den levende Gud, tilfredsstillende jo først og fremst romantikkernes potenserte evighetslengsel.

Dessuten er den katolske kirke det bolverk som Nero, renessansen og senere tiders ideer forgjeves har søkt å løpe overende. For som nevnt var romantikkens paradoks det at den vilde ha faste baser for sin himmelflukt.

Men romantikkens største fortjeneste er at den har vakt sansen for og kjærligheten til det nasjonale, for «die mystische Volksseele» (Herder), den som intet menneske kan fornekte. Det har gjennom hele den kristne historie vist seg hvorledes den katolske kirke har tatt hånd om de nasjonale kulturverdier, uten derfor å miste noe av sin universalitet. Ja, der finnes perioder hvor den alene har verget nasjonens ære, tenk bare på erkebiskop Olav Engelbrektson i Norge og biskop Jon Arasan

på Island. Også på dette punkt var det altså tilknytning mellom kirken og romantikkerne.

For svært mange av disse menneskene, var deres eget lands fortid, og da særlig middelalderen, målet og idealet for deres romantiske streben. Kirken med dens munkevesen, dens ærverdige tradisjoner og ruvende gotiske katedraler var for dem knyttet uløselig sammen med middelalderen. Likeledes forbandt de ridderdikningens forestillinger om «Gralen» med den katolske eukaristi. Men legg merke til, de så ikke på kirken som en middelalderlevning, som et «lik i lasten», men vilde ubevisst en katolsk renessanse.

Disse sammenstillinger mellom katolisisme og romantisk livsopfatning skulde i noe monn forsøke å ta brodden av de gjengse påstander om at romantikkernes oppfatning av den katolske kirke skulde være av svermerisk art. Det er sant at romantikkerne i sin håpløse subjektivisme skjøt over målet ved å oppheve alle normer og lover. Men romantikken eier en helt sann, sublim kjerne, og det er den som teller i denne sammenheng. Romantikkerne følte intuitivt tilværets rytme og dens mystiske samhörighet med det kosmiske rom, med evigheten.

Man kan heller ikke forstå den katolske kirke ved bare intellekt. Den fulle forståelse av katolisisme oppnår vi kun ved bønn og kontemplasjon. Først ved disse midler erfarer vi den merkelige forening med Kristi mystiske legeme. Romantikkerne som i så høy grad var i besittelse av evnen til å lytte til sitt indre skulde vel der ha særlige forutsetninger til å forstå den katolske kirke!

Asbjørn Jørgensen.

Den gregorianske sangs opprinnelse og korte trekk av dens historie.

Av Anton Taxt.

For oss katolikker er ikke den gregorianske sang noe fremmed. Den er Kirkens egen og særpregede liturgiske sang, en av Kirkens dyrebareste kunstsatter, som den har bevart gjennom mange århundrer helt fram til vår tid. Nettopp derfor er det av stor interesse å kjenne litt til den gregorianske sangens historie.

*

Imidlertid er det lite man med sikkerhet kjenner til den gregorianske sangs opprinnelse, enda tekster og musikkhistorie, skrevet både av lærd og ulærd, gir meget faste forestillinger om dens opphav.

Sikkert er det ialfall at de første kristne sang. St. Paulus og St. Lukas skriver gjentagne ganger om synagogens offisielle bønnetider, som de første jødekristne deltok i. Desssielle bønnetider, som de spesielle kristne sammenkomster — uten skriver de om spesielle kristne sammenkomster — brodets brytelse — hvor salmer og lovsanger ble sunget.

Også i det 2. og 3. århundre finner vi sangen omtalt i de fleste kristnes skrifter.

Det faktum at gregoriansk sang i det 6. århundre var et høytstående kunstverk, beviser at den må ha hatt sin lange utvikling.

De første 30 år etter Kristus var gresk den romerske kirkes liturgiske språk. Hva og hvordan det ble sunget — altså hvordan utviklingen foregikk — kan ikke med sikkerhet påpekes, da man mangler dokumenter som gir detaljerte opplysninger om det. Likevel har vi en del alminnelige henvisninger, nemlig det miljø som kirkesangen framsto i.

De første århundrer etter Kristus var i alle henseender en utviklingstid for Kirken. Nye rettsforhold oppsto, i det private liv vokste nye seder og skikker fram, og det synlige gudstjenesteliv ble organisert.

Liturgiens mektige og kompliserte byggverk måtte ordnes, reguleres, osv. Alt var enno i sin vorden, enhet var det i det vesentlige, mer kunde det heller ikke være. Med kirkesangen var det likedan. Det kunde enno ikke være tale om en foreskreven, offisiell kirkesang. Men vi vet to ting, for det første at sangen utviklet seg samtidig med liturgien, dvs. at der litt etter litt i liturgiens oppbygging formet seg en bestemt linje og en stadig voksende tradisjonskjerne viste seg. Slik var det også med sangen — også i den begynte en linje, en tradisjon å vise seg, iallfall de steder hvor den kirkelige kultur sto høgst. For det annet at der hvor denne orden og regulering enno manglet, må kirkesangens grunnlag i alle de forskjellige menigheter nødvendigvis ha vært folkets egen syngemåte, slik som den artet seg i de forskjellige egner. De første jødekristne sang jo sine salmer og Jahvesanger på den synagogale måte. De hedning-kristne lærte disse sangene enten av apostlene, sine forhenværende jødiske trosfeller, eller de sang den nye tekst på sitt eget vis.

De jødekristnes musikkgrunnlag var den synagogale sang, men man kan derfor ikke si at den var hebraisk. Fra den første kristentid vi no omtaler, lå den store, blomstrende, jødiske kultur under David og Salomon 1000 år tilbake i tiden. Etter det klimaks fulgte naturlig nok en nedgang. Den jødiske kultur ble omtrent helt ødelagt i de 70 år av det babyloniske fangenskap, som varte lenge nok til at det hebraiske språk utartet til arimeisk. I enno høyere grad satte sikkert denne periode sitt østerlandske stempel på den egenartede, hebraiske musikk.

Da den greske kultur 400 år senere fordrev den stedegne, fikk musikken også sin del av ødeleggelsen. Sluttresultatet ble en temmelig uensartet blanding, en levning gammelhebraisk musikk, infisert av senere østerlandske elementer og denne blandingen i de siste århundrer før Kristus igjen sterkt influert av gresk-romersk kunst.

For så vidt de hedensk-kristne fra Syria, Lille-Asia, Rom og Afrika var henvist til seg selv, brukte de sin egen musikk. Men man må ikke glemme at i den første kristentid sto ikke den greske musikk lenger så høgt i kunstnerisk henseende. Den var forringet vesentlig til morskapsmusikk, som ble brukt ved dans og teaterforestillinger og ved festene som de hedenske romere holdt for sine guder. Undersøker vi den bestående gregorianske kunst kan vi enno godt gjenfinne enkelte elementer fra den jødiske, østerlandske og greske musikk.

Av særlig jødisk opprinnelse er foruten bønnetidene (hora, tertia, sexta, nona) også måten å synge salmene på, av-

vekslende i to kor, dessuten resitasjon med melodisk for-siring. Enn videre menighetens deltagelse ved å synge Amen og Alleluja.

Av jødisk og alminnelig østerlandsk opprinnelse er den gregorianske diatonikk (bruken av den naturlige tonestige uten kromatiske fortegn) med dens modale system ved å bruke hvert trin på den naturlige tonestige som grunn-tonen til en modus, enn videre dens eiendommelige kadanser. De noværende synagoger har svært lite igjen i sin sang som ikke er modernisert. Men enno brukes i enkelte avsidesliggende berglandsbyer — fjernt fra verden forresten — de urgamle resitativsanger.

Av spesiell gresk opprinnelse finnes i det gregorianske bare en eneste ting, nemlig ordets behandling. Den gregorianske melodi er bygd på det latinske ord og er en stillisering av latinens rene uttale. Den gregorianske modalitetsoppfatning er i det store og hele østerlandsk, ikke opprinnelig gresk. Men 8 modus teorien er i den senere tid etter Gregor, overtatt fra den byzantinske musikk samtidig med gammelgreske navn. Flere opplysninger enn disse om den før-gregorianske sang eier vi ikke.

Men fra og med Gregor I kan vi følge den videre, og under hans pontifikat fikk kirkesangen sin store blomstringsperiode. Han samlet og reformerte de sangene som da var i bruk, så det ble en fullstendig, kunstnerisk enhet. Det er nettopp på grunn av dette hans store verk at kirkesangen har fått navnet gregoriansk sang. Etter St. Gregor fortsatte liturgien å utvikle seg videre, men alltid under pavenes strenge oppsikt. Slik var det også med sangen. For hver festdag som kom til ble det komponert en egen messe og et eget officium, mer eller mindre original i sine melodier.

Dessverre fulgte det etter denne utviklings- og glansperiode et tydelig forfall omkring det 11. århundre. Forfallet begynte med rytmen. De som skulde kopiere notene forsømt litt etter hvert de rytmiske tegnene, og til slutt ga de også de forskjellige notene en vilkårlig verdi. Da neglisjeringen av rytmen også viste seg i selve utførelsen, kunde man nesten anse den gregorianske sang som helt tapt. Melodiene ble bare et legeme uten sjel. De lange og grasiøse «melismer» manglet helt sin fordums skjønnhet, og man tenkte endog på å ta vekk og gjøre lettere et stort antall av notene. På den måten gikk det raskt nedover med kirkesangen, og forfallet fortsatte noen århundrer framover.

Først i det 17. århundre ble det gjort forsøk på å restaurere den, men de førte ikke til noe. Restaurasjonen av den gregorianske sangen tilkom vår tidsperiode, og da særlig benediktinernes abbedi Solesmes i Frankrike. Der begynte man det gigantiske verk omkring året 1870. Alt ble gjort helt igjennom vitenskapelig og under ledelse av de dyktigste benediktinere på musikkens område. Deres arbeid bar så gode frukter at pave Pius X betrodde dem utarbeidelsen av en vatikansk utgave for den gregorianske sang. I 1907 utga de da Graduale og i 1912 Antiphonarium. Siden den tid er det bare munkene i Solesmes som ved pave Pius X og hans etterfølgeres velvilje fortsetter den vatikanske utgivelse, ikke minst på grunn av de tallrike hjelpemidler som de råder over, deres arbeidsmetode, deres forstandige kritikk, deres erfarne viten og kunstneriske smak.

Selv om vår tids gregorianske sang ikke er helt identisk med den opprinnelige, tør man dog anta et den er like vakker, når den blir sunget på den riktige måten med en

Våren 1942.

Så har vi da endelig vår igjen. Vi synes vinteren har vært lang, uendelig lang. Ikke på noen måte har den vært som den skulde være, og sant å si synes vi det samme om den våren vi no har. Bonden mener det har regnet for lite, og vi som ikke lever i daglig og innerlig kontakt med jorden, finner ut at det er for kaldt.

Mange ganger før har vi opplevd våren, også da kunde den være kald og tørr, men aldri slik som i år. Dog også i år har naturen iført seg all sin prakt, og vi synes alt er så meget skjønnere og vakrere enn det har vært tidligere, kanskje fordi vi mere enn tidligere no har lengtet etter vårens lys og varme. Og likevel kan vi ikke riktig få oss til å glede oss over våren, det er liksom vi går omkring med en hemmelig sorg vi ikke kan befri oss for og som vi heller ikke synes det er riktig å forsøke å løpe fra.

Vi skal innrømme at livet er vanskelig, til sine tider kan det være uendelig tungt; dagene sleper seg hen og vi sleper oss igjennom dem med en bær på våre skuldre vi ikke kan ryste av oss. Vi skal heller ikke alltid forsøke å unngå vanskeligheten, men hvorfor skal vi ikke møte dem på beste måten når de tårner seg opp for oss, og motta dem med friskt og freidig pågangsmot?

Vi har lært meget de siste årene. Materielt har vi lært å finne fram til grunnelementene i den daglige livsførsel, til det som er nødvendigst for å oppholde livet, og vi har endelig forstått å sette pris på disse goder og verdsette dem etter fortjeneste. Men hvordan er det ellers med oss? Har vi også klart å finne fram til de åndelige grunnelementer, de som er nødvendigst for vårt livs trivsel og som gir oss en holdning i livet, slik at vi selv om vi står alene vet hvilken retning vi skal følge og hvilket mål vi skal nå? Har vi kanskje ikke her heftet oss litt for meget ved det lille og uvesentlige og glemt det store og betydningsfulle, glemt at livet og livets vanskeligheter har en mening for hver enkelt av oss, og at ingen i og for seg blir prøvet over evne? Vi kan synes våre prøvelser er tunge, for tunge for oss, det er meget lettere å vike unna, men så skal vi også huske at vi skal være takknemlige for at det kan stilles store og svære krav til oss. Og derfor har vi ikke lov til å tape livslysten og humøret.

naturlig stemme, hverken kraftig eller svak, men varm og mild. Da er den gregorianske sang den reneste lovprisning og den vakreste bønn som jorden noensinne kan rette til himmelen.

Anton Taxt.

Vi skal minne om en liten fabel som har særlig bud til oss også i dag. — Det var engang to padder som en natt falt i en skål med fløte, som de umulig kunde komme seg ut av. De sparket og sparket, men like lite hjalp det. Den ene gikk til slutt lei, han strakte benene ut og døde. Det var pessimisten. Den andre sparket og sprellet i mange timer, han var alene og det syntes håpløst. Men likevel sparket han videre og til slutt ble fløten til smør — det vilde gått bedre og fortere om den første hadde hjulpet til og ikke hadde oppgitt håpet. Neste morgen sto padden på toppen av en smørklump og gjorde et elegant hopp ut i friheten. Det var optimisten.

Og må ikke vi legge an på samme innstilling som denne siste padden, som aldri oppga håpet og som kjempet for det som var det vesentligste for den? Vi opplever no endelig våren og tross alt er det liksom alt arter seg lettere for oss, problemene blir mere overskuelige. Vi vet at vi kanskje går mot en vinter som kan bli uendelig meget vanskeligere enn den vi nettopp er kommet gjennom. Skal vi ikke da benytte våren og sommeren til å finne fram til de verdifulle og egentlige grunnelementer for vårt liv, og mere bevisst se på tilværelsen her på jorden som det den virkelig er, som en prøvelsenes tid, som en etappe i en større sammenheng? Da blir livets vanskeligheter på mange måter enklere og også lysere, og vi vil om vi enn føler sorg og smerte for de gjenvordigheter våre medmennesker er utsatt for, med ydmykhet og takk ta mot dem vi selv møter på vår veg, fordi vi gjennom motgang og selvovervinnelse lærer å se ut over dette liv, samtidig som vi erfarer at alt det skjønne i livet først får verdi når vi er blitt prøvet og lutret i livets skole. Og da blir våren og tilværelsen alltid skjønn og berikende.

Anonymus.

Galileo Galilei (1564-1642).

Et 300-års minne.

Av Dagny How.

Den 8. januar i år var det 300 år siden astronomen og matematikeren Galileo Galilei døde. Han må regnes blant de største ånder som har levet, og hvis jorden i dag ikke hadde vært full av krig og ufred, vilde sikkert den vitenskapelige verden med større utfoldelse enn det no har vært mulig, ha feiret minnet om Galilei.

Galileo Galilei ble født i Pisa 1564, men familien flyttet senere til Florens, og her vokste Galilei opp. Sin første skoleutdannelse fikk han hos de fromme munkene i klosteret Santa Maria i nærheten av Florens. Senere

og mer interesse for matematikk og naturvitenskap, og til slutt la han det medesinske studium helt bort. Snart skrev han sin første matematiske avhandling som handlet om legemers tyngdepunkt, og denne fikk han stor anerkjennelse for hos de lærde matematikere i Rom. Hermed var hans første skritt på berømmelsens veg tatt.

I en kort artikkel som denne lar det seg ikke gjøre å gå nærmere inn på Galileis løpebane som vitenskapsmann eller å nevne det som hans ånd skapte, og som gjorde hans navn kjent til alle tider. Her skal bare nevnes det av hans arbeider som ettertiden er ham mest takknemlig for, og den oppsikt det vakte blant hans samtidige.

I to tusen år hadde Aristoteles behersket all vitenskap. I all denne tid hadde menneskene underkastet seg hans visdom og vært tilfreds med det. Men etterhvert oppsto det tvil om Aristoteles' ufeilbarlighet i alle ting blant menn i de forskjellige universitet og klostre. En slik mann var tyskeren Nicolaus Copernicus. Han fant ut at Aristoteles' gamle lære som plaserte jorden i verdens midtpunkt, ikke lenger kunne opprettholdes. Det var meget lettere å forklare himmellegemenes bevegelse hvis en gikk ut fra at det var solen som befant seg i verdens midtpunkt, og at alle planeter, også jorden, dreiet seg omkring den, samtidig som jorden dreiet seg rundt sin egen akse. Copernicus døde før han fikk høve til å stri for sin tanke. Det var Galilei som først tok kampen opp for alvor, og det er han som førte beviset for Copernicus' påstand.

Beviset for denne ga Galilei ved hjelp av sin meget forbedrede utgave av kikkerten, som nettopp da var blitt oppfunnet. Ved hjelp av sin kikkert oppdaget Galilei at planetene beveget seg, og derved kunde han fastslå Copernicus' hypotese om verdensbilledet.

Galileis oppdagelse framkalte en storm av diskusjon blant kirkens og vitenskapens menn og ga støtet til den prosess ved hvilken han ble tvunget til å avsverge sin lære, den berømte prosess som ettertiden, og da særlig den protestantiske ettertid, i så fullt mon har bebreidet kirken. For oss moderne katolikker kan også kanskje kirkens dom over Galilei synes å være hård. Men for å forstå kirkens handling må vi sette oss tilbake til Galileis tid og betrakte tidsånden. I over to tusen år hadde som før nevnt, Aristoteles' filosofi behersket verden. Det var for eksempel således med utgangspunktet i denne filosofi at den hellige Thomas fra Aquin grunnla sin skolastiske filosofi som kirken den dag i dag bruker. Den sunne fornuft i Aristoteles' lære var øyensynlig utvilsom, og kirken kunde ikke uten videre godta en hvilken som helst ny lære som var i direkte strid med den. For å nå fram til den fulle sannhet arbeider kirken bevisst undersøkende og grundig og tar tiden til hjelp. Det var det den gjorde også i tilfelle med Galilei. Riktignok ble han tvunget til å avsverge sin lære, men dermed hadde den ikke fått dødsstøtet. Han hadde ledet den menneskelige tenkning inn i nye spor, og etterhvert ble sannheten i hans lære åpenbar for den vitenskapelige verden.

Således ble det likevel Galileo Galilei som til slutt fikk æren av å ha gitt verden en av de største vitenskapelige sannheter, nemlig den at vi mennesker ikke er midtpunktet i alt som skjer, og at vår jord ikke er verdens sentrum men bare en klode svevende i verdensrommet som alle andre kloder.

Dagny How.

Hechjemme —

Oslo. 1. pinsedag var St. Olavs kirke som vanlig overfylt da hs. høgærv. biskopen feiret pontifikalmessen og etterpå meddelte Fermingens sakrament. Som diakon og subdiakon medvirket sokneprestene Notenboom og Rommelse mens sokneprest Sund var assisterende prest. Faddere var fru rektor Hammer og hr. vaktmester Bruce. Under seremonimesteren, pastor Duins kyndige ledelse foregikk de hellige handlinger med verdighet og hoghet, og de mange annerledesbekjennende som var til stede mottok, etter hva flere av dem framholdt, et sterkt inntrykk av Moderkirkens dype og levende liturgi. Hertil bidro også biskopens manende preken over Luk. 12, 49: «Jeg er kommet for å kaste ild på jorden, og hva annet vil jeg enn den skal brenne!»

Oslo. St. Olavslaget holdt sist søndag en meget vellykket familieaften for fullt hus. Teatergruppen oppførte «de nygifte» av Bjønstjerne Bjørnson. — Det viste seg å være helt berettiget av teatergruppen å ta steget fra amatørkomedie over til virkelig dramatik; spillet hadde fulgt etter og også gjort et langt steg framover. Man kan uten forbehold si at det var en utmerket framførelse. Slik replikkbehandling har man ikke tidligere hørt fra vår lille scene i Akersveien; et utmerket resultat av stemmebrukskursus og en fast ledet instruksjon. Heller ikke er det alminnelig at et amatørteater helt ved egen hjelp gir et så klart og tydelig uttrykk av dikterens intensjoner. Av og til kunde det nesten bli litt for tydelig; spillet litt for sterkt understrekende. Man hadde lykkelig unngått stjernespill av den enkelte; framførelsen var preget av et jevnt godt spill. Man må likevel få framheve utførelsen av de to vanskelige, Matildes og Aksels. Fru Tangstad spilte slik at man vil huske Matildes tragedie og for herr Rolf Sand må vel utførelsen av Aksels både store og vanskelige rolle sies å være litt av en seier. — Hva som er mest vesentlig, er at teatergruppen tydelig er på rett veg — nemlig arbeidets, den som alene kan føre fram. Så vil nok mangelen av mindre vesentlige ting som plastikk og full beherskelse over hele linjen av store følelsesutbrudd og bevegelser komme etter hvert. — Sjelen i arbeidet er instruktøren frk. Inger-Louise Abrahamsen. — Aftenen vil bli gjentatt søndag 7. juni. E. M.

Tønsberg. Søndag 31. mai, trefoldighets fest, ble der i St. Olavs kapell i Tønsberg holdt levitmesse for første gang siden reformasjonen. Det var en stor glede for menigheten i Tønsberg at vår kjære biskop avla besøk hos oss. Anledningen til besøket denne gang var ferming av 5 unge mennesker som denne søndag mottok dette hellige sakrament. Biskopen ble assistert av pastor Duin og sokneprest Heiss. Det var en meget høgtidelig og stemningsfull stund vi fikk, vi som var så heldige å være til stede i St. Olavs kapell. Den stadig voksende menighet og andre interesserte hadde fylt kirken til siste plass og mere til, allerede 20 minutter før den høgtidelige handling begynte. Kirken var vakkert pyntet med kjærlige hender av våres alle kjære søstre på St. Olavs klinikk. Jeg tror jeg tør påstå, at intet sted i Norge hører man skjønnere musikk og sang enn i vår bitte lille kirke. Dette kan vi takke vår sokneprest for, som er meget musikalsk interessert og gjør hver eneste søndag til en musikalsk opplevelse for oss. Soknepresten har en utmerket assistanse av professor Riedel ved orglet. Han har nedlagt et verdifullt arbeid også hva angår sangkoret. En av sokneprest Heiss' egne komposisjoner «Ecce Sacerdos» ble spilt ved biskopens inntog i kirken ved trefoldighetsfest. Den virket meget gripende på menigheten. Koret sang messen av «Max Filke opus 80. Til gradualet ble det sunget «Emitte Spiritum» syv-stemmig av Schulky op. 8. Til offertorium «Salve Regina» av Josef Haidn. Biskop Mangers talte så vakkert til disse 5 fermlinger om kristendommens oppgaver i vår vanskelige tid. Etter messen var der anledning til å få hilse på biskopen. Det var en glede for oss katolikker i Tønsberg, å fornye den personlige kontakt med vår biskop. Det er ikke så ofte vi har anledning til å se biskop Mangers iblant oss; men han husker oss alle igjen fra gang til gang, hver en. Hans hukommelse er fabelaktig. Om ettermiddagen ble holdt festandakt ved biskopen med preken av pastor Heiss. R. A.